

Valtiovarainministeriölle

Dnro 36/2019

12.9.2019

Eeva.Lantto@vm.fi

Lausuntopyyntö: VM056:00/2019 VM/1076/03.01.01/2019, 12.6.2019

LAUSUNTO LUONNOKSESTA VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI ASIAKIRJOJEN TURVALLISUUSLUOKITTELUSTA VALTIONHALLINNOSSA

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä "Asianajajaliitto") esittää luonnoksen valtioneuvoston asetukseksi otsikkoasiassa johdosta seuraavaa.

1. Asianajajaliitto ei ole ollut mukana tahoissa, joille lausuntopyyntö on lähetetty. Asianajajaliitto on huomannut lausuntopyynnön vasta kesän jälkeen, lausuntopyynnön aikarajan umpeutuessa. Kun kuitenkin asianajajat joutuvat työnsä ohessa käsittelemään turvaluokiteltuja asiakirjoja sekä huolehtimaan asiakkaidensa perustuslain turvaamasta oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, on Asianajajaliitto erikseen tiedustellut valtiovainministeriöstä mahdollisuutta lausua ja saanut pyynnön lausua mahdollisimman nopeasti huomioiden, että jo annettujen lausuntojen käsittely alkaa 9.9.2019. Tämän johdosta Asianajajaliitto lausuu erikseen valtiovainministeriölle sähköpostilla tänään toimitetulla lausunnolla.

2. Asianajajaliitto toteaa, että turvaluokiteltujen asiakirjojen käsittely rikosprosessissa todisteena tai esitutkimateriaaliin liittyvänä materiaalina aiheuttaa haasteen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusoikeuden täyttymiselle. Perusongelma on, jos rikoksesta syytetty, tai siihen asianosainen, tai tällaisen asianajaja, ei pysty turvaluokituksesta johtuen käsittelemään rikosasiaan liittyvää asiakirjaa. Erityisesti ongelma korostuu, mikäli syyttäjä tai tuomioistuin pystyy käsittelemään kyseisiä asiakirjoja. Ongelma syntyy myös, mikäli asianajajan tai tämän päämiehen mahdollisuus käsitellä kyseisiä asiakirjoja on rajoitetumpi kuin esimerkiksi syyttäjän. Esimerkiksi, mikäli syyttäjällä on jatkuvasti käytössään tila, jossa pystyy käsittelemään turvaluokiteltua asiakirjaa, mutta syytetyn asianajaja joutuu erikseen varaamaan ja matkustamaan tällaiseen tilaan, ei perusoikeuksien tarkoittama oikeudenmukainen oikeudenkäynti toteudu täysimääräisesti.

Haaste on erityisen vakava silloin, kun kyse on vakavasta rikosepäilystä tai syytteestä, jolloin puolustuksella tulisi olla mahdollisimman hyvät edellytykset valmistella puolustus ja puolustautua. Tyypillisesti tällaisissa jutuissa kyse ei ole yhdestä tai muutamasta turvaluokitellusta asiakirjasta vaan jutussa voi olla hyvin paljon asiakirjamateriaalia, joista merkittävä määrä on turvaluokiteltua. Kun puolustus joutuu valmistuessaan perehtymään ja analysoimaan satoja tai tuhansia sivuja materiaalia, ei tämä voi tehokkaasti tapahtua rajoitetulla tutustumisoikeudella. Samanaikaisesti juttuun voi liittyä laajoja materiaalikonaisuuksia, jotka eivät ole turvaluokiteltuja ja analysoinnin tulee kohdistua koko materiaalikonaisuuteen.

Tähän liittyy myös haaste siitä, että turvaluokitukset on tehty "varmuuden vuoksi" hiukan liian korkealle tasolle, miettimättä puolustuksen mahdollisuutta käsitellä asiakirjoja.

Haaste on ratkaistavissa seuraavasti: 1) turvataan rikosprosessin oikeudenkäynnin osapuolille yhtäläinen oikeus käsitellä asiakirjoja, esimerkiksi muuttamalla turvaluokitusta tilanteeseen sopivalla tavalla tai 2) mikäli edellinen ei ole mahdollista, järjestetään kaikkien osapuolien oikeutta käsitellä asiakirjoja siihen tapaan, jolla oikeudenkäynnin se osapuoli, jolla on vähäisin oikeus käsitellä asiakirjaa, pystyy käsittelemään asiakirjaa. Mikäli tätä vaatimusta ei pystytä täyttämään, tulee turvaluokiteltujen asiakirjojen käyttö olla kyseisen rikosprosessin osapuolilta kielletty.

Todetaan, että tuomioistuin voi antaa salassapitomääräyksen tuomioistuimen käsittelyssä olevasta asiakirjasta.

Näistä syistä asetukseen tulisi ottaa pykälä yhtäläisistä käsittelyoikeuksista.

Yhtäläiset käsittelyoikeudet

Mikäli muusta lainsäädännöstä kuten oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksesta johtuu, että useammalla osapuolella tulee olla yhtäläinen oikeus käsitellä jotakin turvaluokiteltua asiakirjaa eikä tämä oikeus toteudu, tulee valtionhallinnon viranomaisen muuttaa asiakirjan turvaluokitusta, tai poistaa se, 5 §:n tarkoittamalla menettelyllä, jotta voidaan saavuttaa yhtäläinen käsittelyoikeus. Mikäli turvaluokituksen muuttaminen tai poistaminen ei ole mahdollista tai näillä ei saavuteta yhtäläisen käsittelyn tavoitetta, tulee valtionhallinnon viranomaisen muulla tavalla varmistaa se, että yhtäläisen käsittelyoikeuden piirissä olevien henkilöiden mahdollisuus käsitellä turvaluokiteltuja asiakirjoja järjestetään samalla tavalla huomioiden yhtäläisen käsittelyn tarkoitus. Mikäli edellä mainittua vaatimusta ei pystytä täyttämään, ei valtionhallinnon viranomaisella ole oikeutta käsitellä tällaista asiakirjaa yhtäläisen käsittelyoikeuden tarkoittamassa tilanteessa.

Helsingissä, 12. syyskuuta 2019

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Jarkko Ruohola

Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATI

Asianajaja, OTK Martin von Willebrand, Asianajotoimisto HH Partners Oy, Helsinki

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa.